

Medvedyev o.fl. gegn Frakklandi – Yfirdeild

Dómur frá 29. mars 2010

Mál nr. 3394/03

5. gr. Réttur til frelsis og mannhelgi

Handtaka á alþjóðlegu hafsvæði. Lögsaga. Réttur til að vera leiddur fyrir dómara.

1. Málsatvik

Kærendur eru níu og af fjórum þjóðernum. Þeir eru Oleksandr Medvedyev og Borys Bilenikin sem eru úkraínskir ríkisborgarar, Nicolae Balaban, Puiu Dodica, Nicu Stelian Manolache og Viorel Petcu sem eru rúmenskir ríkisborgarar, Georgios Boreas, grískur ríkisborgari, og Sergio Cabera Leon, Guillermo og Luis Eduar Sage Martinez, ríkisborgarar Chile. Kærendur voru allir skipverjar á flutningaskipinu Winner sem var skráð í Kambódíu.

Í júní 2002 fóru frönsk yfirvöld fram á við kambódísk yfirvöld að þau fengju heimild til að fara um borð í Winner. Grunur lék á að í skipinu væri verulegt magn fíkniefna til sölu í Evrópu. Kambódísk stjórnvöld veittu frönskum yfirvöldum heimild til þessa 7. júní 2002. Í kjölfarið stöðvaði franskir flotinn Winner og tók stjórn skipsins í sínar hendur nærri ströndum Grænhöfðaeyja. Áhöfnin var tekin höndum og haldið í varðhaldi hjá franska hernum.

Winner var fært til hafnar í borginni Brest í Frakklandi. Þegar þangað var komið 26. júní 2002, 13 dögum eftir að herinn hafði tekið skipið, voru kærendur færðir í hendur lögreglu og leiddir fyrir dómara. Þeir voru ákærðir 28. og 29. júní og settir í gæsluvarðhald.

Refsimálum á hendur kærendum lyktaði með þeim hætti að þrír þeirra voru sakfelldir fyrir að skipuleggja innflutning fíkniefna og hlutu þriggja til tuttugu ára fangelsisdóma. Hinir sex voru sýknaðir.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur héldu því fram að ólögmeitt hefði verið að svipta þá frelsi og brotið hefði verið gegn 1. mgr. 5. gr. sáttmálans. Kærendur byggðu kæru sína einkum á því að samkvæmt alþjóðalögum hefðu frönsk stjórnvöld ekki haft lögsögu til þeirra aðgerða sem gripið var til. Þeir töldu einnig að brotið hefði verið gegn 3. mgr. 5. gr. sáttmálans þar sem of langan tíma hefði tekið að færa þá fyrir dómara eða annan embættismann sem að lögum hafði heimild til að fara með dómsvald í skilningi ákvæðisins.

Í dómi sínum 10. júlí 2008 komst deild dómstólsins samhljóða að þeirri niðurstöðu að brotið hefði verið gegn 1. mgr. 5. gr. sáttmálans enda hefðu kærendur verið sviptir frelsi án þess að fylgt hefði verið nokkurri málsmeðferð sem kveðið var á um í frönskum lögum. Enn fremur taldi dómstóllinn, með fjórum atkvæðum gegn þremur, að ekki hefði verið brotið gegn 3. mgr. 5. gr. sáttmálans enda hefðu sérstakar aðstæður verið uppi í málinu þar sem draga þurfti skip kærenda til hafnar áður en hægt var að færa þá fyrir dómara.

Niðurstæða

Um 1. gr.: Dómstóllinn vísaði til fyrri úrlausna sinna um að aðildarríki sáttmálans gætu borið ábyrgð samkvæmt honum á svæðum utan ríkjanna sjálfra. Þetta ætti við þegar ríkin beittu hervaldi á svæðum þar sem þau hefðu virka stjórn, í tilvikum sem vörðuðu hegðun starfsfólks utanríkisþjónustu ríkjanna eða ræðismanna þess erlendis eða athæfi sem ætti sér stað í flugvélum eða skipum skráðum í aðildarríkjunum.

Í tilviki kærenda benti dómstóllinn á að Frakkland hefði eitt haft full yfirráð yfir skipinu sem kærendur hefðu verið á. Franski sjóherinn hefði siglt í veg fyrir skipið, gefið áhöfninni fyrirmæli um að breyta stefnu skipsins og loks handtekið hana. Áhöfnin hefði að öllu leyti verið á valdi franska sjóhersins þaðan í frá þar til skipið kom til hafnarborgarinnar Brest. Í ljósi þessa hefðu kærendur verið á frönsku yfirráðasvæði í skilningi 1. gr. sáttmálans.

Um 1. mgr 5. gr. sáttmálans: Kærendur höfðu verið í haldi sérsveita franska hersins eftir að franskí sjóherinn tók skipið. Af þessum sökum var áhöfnin talin hafa verið frelsissvipt í skilningi 5. gr. sáttmálans. Dómstóllinn tók fram að hann hefði skilning á mikilvægi aðgerða franskra stjórnvalda í málinu og þeirra sérstæðu aðstæðna sem uppi voru. Engu að síður hefði stjórnvöldum borið að starfa innan ramma laga og reglna.

Ekki var dregið í efa að markmið frelsissviptingarinnar hefði verið að færa kærendur fyrir réttan handhafa opinbers valds vegna rökstudds grunar um afbrot í skilningi c-liðar 1. mgr. 5. gr. sáttmálans. Aftur á móti taldi dómstóllinn að frönsk stjórnvöld gætu ekki réttlætt aðgerðir sínar á grundvelli hafréttarsáttmála Sameinuðu þjóðanna eða venjuréttar alþjóðalaga. Loks hefði ekki verið hægt að réttlæta aðgerðirnar með vísan til franskra laga þar sem Kambódía var ekki aðili að alþjóðlegum sáttmálum sem lögfestir höfðu verið í frönskum rétti.

Dómstóllinn tók fram að Kambódía hefði rétt til að taka þátt í samstarfi með öðrum ríkjum án þess að alþjóðlegir sáttmálar lægju slíku samstarfi til grundvallar. Sú heimild sem kambódísk stjórnvöld hefðu veitt frönskum stjórnvöldum 7. júní 2002 væri tímabundið samkomulag sem hefði veitt frönskum yfirvöldum heimild til að stöðva skip kærenda. Aftur á móti hefði heimildin ekki falið í sér leyfi til franskra stjórnvalda til að handtaka kærendur. Sú staðreynd að aðgerðir franskra stjórnvalda hefðu einungis byggst á þessari heimild, kambódísk stjórnvöld höfðu ekki staðfest alþjóðasamninga á þessu sviði og að ekki var til varanlegur samningur milli Kambódíu og Frakklands um aðgerðir gegn fíkniefnaflutningum á hafi úti þýddi að aðgerðirnar voru ekki skýrlega skilgreindar og fyrirsjáanlegar.

Dómstóllinn átalði að aðgerðir á alþjóðavettvangi gegn fíkniefnaflutningum milli landa væru ekki betur skipulagðar en raun bar vitni og þá sér í lagi vegna þess að vandamálið væri í eðli sínu alþjóðlegt. Fyrir þau ríki sem ekki væru aðilar að hafréttarsáttmála Sameinuðu þjóðanna og Vínarsáttmálunum væri sá möguleiki fyrir hendi að ganga til tvíhliða eða fjölþjóðlegra samninga sem gerðir hefðu verið um efnið. Dómstóllinn benti á að það yrði mikið framfaraskref í þessum málaflokki ef sú meginregla yrði lögð til grundvallar að öll ríki hefðu lögsögu, burtséð frá fánaríki skips, eins og við ætti um sjóræningja.

Dómstóllinn komst af þessum sökum að þeirri niðurstöðu að frelsissvipting kærenda frá því að franskí sjóherinn tók skip þeirra og þar til þeir komu til Brest hefði ekki verið í samræmi við lög enda hefði skort á þann lagalega grundvöll sem væri áskilinn samkvæmt 1. mgr. 5. gr. sáttmálans. Því hefði verið brotið gegn 1. mgr. 5. gr. sáttmálans.

Sjö dómarar voru ósammála meirihlutanum hvað þessa niðurstöðu varðaði.

Um 3. mgr. 5. gr.: Dómstóllinn benti á að þrjú sjónarmið væru lögð til grundvallar varðandi skýringu á 5. gr. sáttmálans. Í fyrsta lagi væru allar undantekningar á réttindunum skýrðar þröngt. Í öðru lagi yrði frelsissvipting að vera í samræmi við lög. Í þriðja lagi yrði meðferð mála að vera hraðað eins og kostur væri en ákvarðanataka yrði að vera í höndum handhafa dómsvalds eða aðila sem væri sjálfstæður frá afskiptum framkvæmdarvaldsins og gæti lagt hlutlaust mat á lögmæti frelsissviptingar.

Dómstóllinn tók fram að þrátt fyrir að hryðjuverk sköpuðu sérstök vandamál fyrir stjórnvöld þá yrðu aðildarríkin að lúta þeim takmörkunum sem sáttmálinn setti þeim. Sama ætti við um baráttu þeirra gegn fíkniefnaflutningi milli landa. Í tilvikum kærenda hefðu þeir verið færðir fyrir rannsóknardómara en ljóst var að slíkir dómarar uppfylltu skilyrði 3. mgr. 5. gr. Skipið hefði verið undan ströndum Grænhöfðaeyja og hefði þess vegna verið langt frá Frakklandi. Ekkert benti til þess að það hefði tekið lengri tíma en mögulegt var að sigla með skipið og kærendur til hafnar í Frakklandi. Dómstóllinn benti sérstaklega á í þessu samhengi að skip kærenda hefði verið í slæmu ásikkomulagi og veður slæmt. Í ljósi þessara sérstöku aðstæðna hefði verið ómögulegt að færa kærendur fyrir rannsóknardómara fyrr. Af þessum sökum var ekki talið að um brot á 3. mgr. 5. gr. væri að ræða. Átta dómarar voru ósammála meirihlutanum hvað þessa niðurstöðu varðaði.

Frakklandi var gert að greiða hverjum kæranda 5 þúsund evrur í miskabætur og 10 þúsund evrur sameiginlega í málaskostnað.